

В сучасному українському суспільстві, що трансформується, домінують смисложиттєві моделі «людина – техніка», «людина – природа», «людина – суспільство», «людина – нація», «людина – ін-формація», «людина – людина», що і задають відповідні стратегії саморозвитку особистості. Як бачимо, здебільшого вони не мають духовного наповнення і реалізуються через функціональне самовиховання. Така діяльність не може реально збагатити буття. Природно, що у таких умовах можуть формуватися й формуються хибні орієнтири, які породжують асоціальність, різноманітні девіації й аномії, що ґрунтуються на духовних патологіях. Останні й паралізують свободу особистості, викликають у неї агресивність тощо. Наслідком може бути лише руйнація індивідуального й соціального. І таким процесам треба усіяко запобігати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Козелецкий Ю. Человек многомерный: Психологическое эссе. – К.: Лыбидь, 1991. – 285 с. – С. 206.
2. Локаневич В. Психотропный монстр над планетой // Укр. еженедельник. – 1993. – № 10. – С. 11.
3. Фром Э. Душа человека: Перевод. – М.: Республика, 1992. – 430 с. – С. 153.

М.Б. Ценко

ОСОБЛИВОСТІ СУДОЧИНСТВА І СУДОВОГО ЕТИКЕТУ У РАДЯНСЬКУ ДОБУ

Судовий етикет є однією з важливих складових у сучасному судочинстві. Форма відправлення правосуддя в судовому засіданні є дієвим способом демонстрації авторитету судової влади, а також рівня панування права у державі. Розгляд справи у суді набуває чинності за умов, якщо були дотримані усі процесуальні процедури та етикетні форми. Це обумовлено тим, що запроваджена послідов-

ність дій і форма їх виконання, в тому числі й етикетна, виступають передумовою, за якої можливе повне здійснення прав громадян.

Точне, зважене, свідоме виконання правил судового етикету є запорукою ефективної роботи суду та продуктивного розгляду справ. Порушення цих правил призводить до послаблення гарантій щодо послідовного розгляду, правильного обговорення справ, впливає на правильність і справедливість вироку тощо.

Отже, значення етикету в судовій системі сучасного суспільства є незаперечним. Проте, такий стан судовий етикет набуває протягом останніх двох десятиліть. Навіть на практиці не всі суди сьогодні у повній мірі дотримуються етикетних норм і правил, що призводить до негативних наслідків у роботі. Причини недооцінки ролі етикету, зокрема, слід виявляти у попередній історії розвитку судової системи. Отже метою цього розгляду є дослідження умов і особливостей функціонування судочинства і судового етикету періоду СРСР.

Від початку існування Радянської держави судова система зазнала змін, що було обумовлено політичною, ідеологічною, економічною перебудовою суспільства і усіх соціальних і державних інститутів. Уся правоохоронна система формувалася під гаслами будівництва соціалістичної держави. Загальна ідеологічна настанова судової діяльності визначалась як спрямованість на демократизацію, підвищення якості судової роботи, посилення процесуальних гарантій і зміцнення законності під час розгляду судових справ. Проте, ці настанови частіше становили декларативний зміст судової системи, яка реально існувала як засіб політичної розправи, ідеологічного впливу і придушення вільнодумства.

Вже перші роки існування радянської влади демонстрували подвійну сутність демократичних судових перетворень. Згідно з Першим декретом про суд від 22 листопада 1917 р. були ліквідовані дореволюційні прокуратура і адвокатура, створені місцеві суди, склад яких становили один професійний суддя та два громадських представника, які обиралися місцевими радами. Справи про контрреволюцію і саботаж розглядалися революційними трибуналами. Однак з 1919 року трибунали почали розглядати у судових засіданнях кримінальні справи у складі трьох членів без участі народних засідате-

лів. Такий стан судочинства, що пояснювався «загостренням класової боротьби», продовжувався аж до 1936 р., коли була прийнята Конституція СРСР, яка знаменувала початок епохи соціалізму.

Декларативність і суперечливість процесу демократизації і посилення законності виявились і у вимогах до суду. З перших років радянської влади законодавець зобов'язував суд забезпечити правильне вирішення питань про винність і покарання, тобто у судовому засіданні дослідити всі докази щодо справи: вислухати усні свідчення підсудних, свідків, заслухати висновки експертів, оглянути речові докази, оголосити протоколи та інші документи тощо. Тобто тільки на основі перевірених доказів робити свої висновки щодо справи. Передбачалось також, що під час перерви судового розгляду судді не мали права розглядати інші справи.

Проте, дійсний стан був іншим. Партія більшовиків, а пізніше – комуністів невисоко оцінювала роль правових засад у політичному і суспільному житті держави, що розбудовувалася. Зростала централізація судової системи, методи управління набували все більш наказових форм, а норми ставали більш каральними. Положення Конституції та законодавства, що існувало, ставали недовірливими. В умовах сталінського режиму це призвело до масових репресій і терору проти народу.

У 1924 р. був створений Верховний Суд СРСР, першим головою якого став А.Н. Вінокуров. Під його керівництвом цей суд здійснив сотні політичних процесів, більшість з яких свідчать про те, що за чотирнадцять років головування А.Н. Вінокурова суди перетворилися у каральні органи. На догоду партійній ідеології вони діяли з порушенням законності і Конституції.

Судова система існувала і діяла під пильним наглядом органів державної влади. Народні суди, що розглядали кримінальні, цивільні, адміністративні справи, формувалися за участю місцевої влади та виконавчих комітетів. У період з 1918 р. до 1958 р. суди могли розглядати справи не в повному обсязі, скорочуючи судове слідство. Це відбувалось у випадках, якщо підсудний визнав правильність обвинувачення, що йому висунуте, а також за розсудом суду чи революційного трибуналу, якому були надані широкі повноваження. Трибунал міг визнати повноту, категоричність, вірогідність, доско-

палу ясність показань свідків, експертів і не викликати їх на розгляд судової справи. Трибунал мав право припинити допит, не допитувати решту свідків, якщо визнавав справу і обставини достатньо з'ясованими. Від трибуналу залежало допускання до участі у справі обвинувачів і захисників.

Скорочене судове слідство було розповсюджене з 1923 року і у судах союзних республік. Зрозуміло, що таке судочинство відкривало шляхи правовому свавілля, беззаконню та формуванню остраху і недовіри суспільства до суду.

Одним із ідеологів розгортання репресій у 30-ті роки ХХ ст. був А.Я. Вишинський, який з 1935 р. обіймав посаду Прокурора СРСР. У своїх промовах А. Вишинський доводив, що для встановлення факту злочину і міри покарання достатньо причинного зв'язку між діями людини і подією, що відбулася. Не мають значення, вважав він, суб'єктивні ознаки злочину: мотиви вчинку, мета тощо. Для встановлення об'єктивної істини суддя, слідчий, прокурор можуть покладатися на суб'єктивні переконання, власний розсуд. А. Вишинський теоретично обґрунтував положення, за яким обвинувачений мав сам доводити свою невинуватість, надавати докази, наводити обставини, які його виправдовують.

Теорія А. Вишинського практично застосовувалася досить тривалий час. Згідно з його настановами покарання призначалося за відсутності вини, виправдовувалося свавілля, насилля для здобуття зізнання обвинуваченого, заперечувалося презумпція невинуватості тощо.

Суди і судочинство тих часів не були самостійними. Вони здійснювали свою діяльність тільки у тих межах, які встановлювала партійна система. Остання, у свою чергу, в процесі соціалістичного будівництва спрямовувала величезні зусилля на боротьбу з «ворогами народу», якими були всі, хто робив замах на соціалістичну власність, що і було зафіксовано у Конституції СРСР від 1936 р. Звідси випливає цільова спрямованість партійного керівництва судами і процесом судочинства.

Суди повинні були в оптимальний термін визначати і засуджувати неблагонадійних осіб, а за відсутності достатніх для розгляду в суді документальних відомостей направляти справи для розгляду до Особливих нарад при НКВС СРСР чи до спеціальних колегій.

Особливі репресивні функції виконувало Державне політичне управління, створене при НКВС, завданням якого була боротьба зі шпигунством, бандитизмом, контрреволюційними виступами. Свій підрозділ Державне політичне управління (ДПУ) мало і в Україні. Органи ДПУ мали повноваження застосовувати «силові» способи здобуття зізнання, а також в позасудовому порядку здійснювати розправу.

З 1930 р. в обласних центрах почали діяти каральні «трійки», до складу яких входили керівник ДПУ, обласний прокурор, перший секретар обкому партії. Згодом, з 1937 р., цей орган діяв у складі двох осіб, без секретаря обкому партії. Вони мали право без ознайомлення зі справою, без свідків, без адвоката, без підсудного в позасудовому порядку виносити вироки.

В Україні органами НКВС було сфальсифіковано десятки політичних процесів, сотні тисяч українців: колгоспників, робітників, політичної еліти, інтелігенції стали жертвами репресій тоталітарного режиму.

Суди також мали виключно каральний характер. Цивільні, адміністративні та інші справи розглядалися як кримінальні. Захист обвинувачених був або суто формальним, або взагалі відсутнім. Вироки мали обвинувальний і максимально суворий зміст.

За оцінками експертів радянські суди у процесі боротьби з «ворогами народу» у довоєнні роки винесли до 50% неправильних, сфабрикованих вироків, в тому числі за системою спрощеного розгляду.

За умов, що розглянуті, зрозуміло, що судочинство не виконувало чітко визначеної судової процедури та не мало ритуальної (етикетної) форми. Значні політичні процеси були відкритими, гласними, набували розголосу через засоби масової інформації. Проте, це були певною мірою «показові видовища», що мали не меті формування у суспільній свідомості образу «класового ворога», негативно-ставлення до таких людей, потреби виявляти «ворогів», а також викликати почуття страху та взаємної недовіри. Гучні судові процеси використовувалися владою для прикриття власної незадовільної політики у різних галузях, а також для набуття політичної ваги.

У роки Великої Вітчизняної війни були створені військові трибунали, діяльність яких була жорсткою і безапеляційною. Більшість

вироків військових трибуналів не могла бути оскарженою. Вироки виходили чинності з моменту їхнього оголошення.

У тяжкі післявоєнні роки у країні довгий час зберігалися складні економічні та соціальні умови. Це і відбудова сільського господарства, відновлення економіки, і вирішення соціальних проблем тощо. Перехід до мирного існування вимагав жорсткої політики керівництва держави, у тому числі й у сфері судочинства. Поступово відновлювався звичайний порядок діяльності судів.

Ситуація покращується наприкінці 50-х років, коли були прийняті кримінальні кодекси союзних республік, на початку 60-х років – Основи цивільного законодавства СРСР і союзних республік. У 1960 р. приймаються Основи законодавства про судоустрій СРСР, Закони про судоустрій союзних республік, Основи кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік, в яких були закріплені завдання суду, принципи судочинства, порядок обрання і склад суду, їхні права і обов'язки, процесуальна послідовність дій.

Проте, незважаючи на зміни в політичному керівництві, в судовій системі, радянське судочинство, як і усі інші соціальні інститути, залишалося політично та ідеологічно ангажованим, вважалося додатком до партійної системи, тому його зміст часто підмінявся і приховувався за формою відправлення правосуддя.

Вважаючи ще й на те, що на суд покладалися значні ідеологічні та виховні функції, судовий процес іноді за формою ставав виставою, що мала повчальний сенс для широкого загалу. Все це дає можливість зробити висновок, що судочинство радянської доби було значущим елементом політичного впливу на суспільну свідомість та інструментом цільової спрямованості її на формування загальних державних ідеологем.

У 60-их роках відпрацьовується зовнішня форма судочинства. Увагу цьому питанню приділили і законодавці, і правознавці. З'явилися наукові та практично-правові роботи щодо культури судочинства та культури діяльності суддів, таких, наприклад, авторів, як В. Шахов, Г.Ф. Горський, Л.Д. Кокорев, Д.П. Котов, Я.С. Кисельов, В.В. Леоненко, А.Л. Лікас, А.С. Кобліков та ін. Також були проаналізовані етапи судової процедури, розглянуті основні моральні принципи та норми судового засідання.

Так, у «Настільній книзі судді», що була підготовлена великою групою авторів та вийшла друком у 1972 р. окремий розділ був присвячений культурі та етикету судового процесу [2, с. 26–29]. У роботі вказується, що культура судового процесу знаходить свій вияв у поведінці судових працівників, у формі їх спілкування один з одним, з громадянами, що з'являються до суду.

Автори наполягають на тому, що розгляд судових справ повинен відбуватися в урочистих обставинах. Саме вони викликають повагу до органів правосуддя, а також створюють сприятливі умови для поступового й об'єктивного дослідження обставин справи, яка розглядається.

Значна увага приділена формам поведінки голови судового засідання. Вимоги, яким він повинен відповідати, за суттю є етикетними вимогами, а саме: бути стриманим, тактовним, поважним, чуйним, відповідальним, цінувати чужий час тощо.

В контексті розгляду культури судового процесу, де розкривались моральні засади діяльності суддів та учасників процесу, автори побіжно порушували етикетні питання. Проте, розгляд судового етикету частіше за все обмежувався розглядом моральних засад діяльності суду і майже не торкався власне правил етикетного поведіння. Частковим поясненням цього може бути те, що саме поняття «етикет» у соціалістичному суспільстві й у науковому обігу довгий час не застосовувалось, оскільки вважалося, що це явище було породженням буржуазного суспільства, яке за своєю ідеологічною сутністю було «ворожим» радянському народу.

Проте, незважаючи на це, нам вдалося відтворити етикетний бік судового засідання і виділити низку зовнішніх правил судочинства, які склали етикетний бік судового процесу. Їх можна умовно поділити на дві групи: правила зовнішнього оформлення та правила поведінки і стосунків у судовому засіданні.

До першої групи ми відносимо правила зовнішнього вигляду приміщень та учасників судового засідання. У період, що розглядається, уряд докладав певних зусиль для забезпечення судів окремими приміщеннями і висував вимоги до їх відповідного оформлення:

- приміщення суду, його обстановка повинні бути суворими і офіційними;
- внутрішнє оздоблення не повинно мати надмірності;

кабінети і зали засідань повинні бути світлими, чистими; на дверях кабінетів і залів повинні бути вказівні написи; зали судового засідання забезпечені необхідними меблями; обов'язковими атрибутами залів судового повинні бути герб і прапор Радянського Союзу.

Питання про зовнішній вигляд учасників судового засідання у джерелах практично не порушується. Очевидно, припускалось прийнятим, що суддя мав бути у мантії, прокурор – у форменому одязі. Для всіх існувала загальна вимога: офіційність, суворість і скромність у одязі. Тим самим забезпечувалась суворота відповідності зовнішнього вигляду учасників події здійснення правосуддя.

Друга група етикетних вимог стосувалась поведінки і відносин учасників судового процесу:

судове засідання повинно починатись точно у призначений час; кожний учасник займав місце, відповідно порядку розсадки у залі суду;

- під час засідання повинен бути порядок, дисциплінованість.

Подальші вимоги пов'язані із процесом судового розгляду. Уся послідовність дій у процесі знайшла своє закріплення у процесуальних кодексах. За сутністю, процесуальна процедура, відображена у кодексах, це є відповідь на питання: «що робити» у судовому засіданні. Відповідь на питання: «як робити» – містить етикет.

Відкриваючи засідання суду, оголошуючи склад суду, установлюючи особистість учасників процесу, роз'яснюючи їм їхні права та обов'язки, голова суду задає атмосферу усіх зборів, спрямованих на розрішення завдань правосуддя. Суддя повинен:

- бути діловитим, серйозним, у міру суворим;
- проводити засідання згідно з процедурою, спокійно, чітко, питання формулювати коротко, зрозуміло, вчасно; виявляти обачність, неквапливість, послідовність у вирішенні усіх питань;
- бути уважним, ввічливим, стриманим у прояві почуттів, виявляти силу волі;
- підтримувати порядок, дисципліну у суді, запобігати неповажного ставлення учасників судового засідання один до одного, приниження гідності свідків, потерпілих, підсудних тощо;

– суддя не може бути привітним, добрим, люб'язним, також нервовим, роздратованим, грубим, брутальним.

Етикетом урегульовані відносини голови з прокурором і адвокатом:

– критика прокурором доводів захисту і критика адвокатом доказів обвинувачення повинна відбуватись у межах і закону, і моралі. Їх порушення суддя повинен припиняти;

– прокурор і адвокат повинні мати однакові можливості і час для своїх виступів;

– суд повинен однаково поважливо звертатися до прокурора і до адвоката, однаково ставитись до їх особистостей, зовнішнього вигляду, до доводів і манери висловлювання, яку вони демонструють;

– прокурор і адвокат повинні ставитися до усіх учасників судочинства однаково поважливо, стримано, без фамільярності, бути коректними і тактовними у своїх запитаннях і висловлюваннях, не вживати ненормативну лексику, стежити за своїми жестами і мімікою;

– вони не повинні займатися сторонніми справами, сперечатися з судом та іншими учасниками судового процесу, відвертати увагу від справи.

Такі учасники судового засідання, як свідки, позивач, відповідач, присутні у залі суду повинні дотримуватися певних правил поведінки:

– під час засідання необхідно бути стриманими, поважливими, тактовними;

– усі учасники повинні підкреслено поважно ставитись до суду: суддів зустрічати стоячи, відповідати на питання стоячи;

– не можна переривати тих, хто виступає, утручатися у промови чи допити, виявляти емоції, сваритись, скандалити тощо;

– усі присутні у судовому процесі повинні повністю підкорятися керівництву судді.

Таким чином, слід зазначити, що у радянський період, незважаючи на складні політичні і соціальні умови, діяльність судів в цілому і процес судового розгляду справ, зокрема, набули конкретної форми, яка змістовно забезпечувала дієвість судової і державної влади. Значна кількість цих правил була запозичена і розвинута сучасною судовою системою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асташенков В.Г., Белозеров Ю.Н., Ефимичев С.П., Карнеева Л.М., Манаев Ю.В. и др. Под ред.: Баженов Н.А. Организация суда и прокуратуры в СССР. – М.: Юрид. лит., 1988. – 288 с.
2. Алексеев В.Б., Ароцкер Л.Е. и др. Настольная книга судьи. Рассмотрение уголовных дел в суде первой инстанции. – М.: Юрид. лит., 1972. – 744 с.
3. Греченко В., Ярмиш О. Україна в добу раннього тоталітаризму. – Харків: Вид-во НУВС, 2001. – 276 с.
4. Иванов В.М. Історія держави і права: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – Ч. 2. – 2003. – 224 с.
5. Кожевников В.М. История советского суда. – Под ред.: Голяков И.Т. – М.: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. – 376 с.
6. Ликас А.Л. Культура правосудия. – М.: Юрид. лит., 1990. – 176 с.
7. Лысков Д.Ю. Сталинские репрессии: Великая ложь XX века. – М.: Издательство «Яуза-пресс», 2012. – 288 с.

О.А. Шумейко

ТРАНСФОРМОВАНІ МОВНІ ОДИНИЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

При аналізі фразеології як засобу комічного важливим є врахування того, що в одних фразеологізмах гумористичний елемент міститься в самому їх значенні, а в інших виникає як результат різноманітних структурних та семантичних трансформацій аналізованих одиниць чи вміщення їх у специфічні контексти.

Письменники звертаються до видозмін фразеологізмів для реалізації певних стилістичних настанов. Різного роду трансформації дають змогу поновити більш чи менш стертий унаслідок багаторазового вживання фразеологічний образ. Нова форма сполуки сприяє зростанню експресії.

Трансформовані фразеологічні одиниці в поетичних творах аналізованого періоду використовуються з різною метою, зокрема для того, щоб увиразнити, посилити гумористичне значення фразеоло-

Харківська обласна державна адміністрація
Харківська міська рада
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Благодійний фонд на честь сім'ї Алчевських
Національна спілка композиторів України
Національна Всеукраїнська музична спілка

До 70-річчя завершення Другої світової війни

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА У ПАМ'ЯТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

С. РАХМАНІНОВ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

С. Рахманінов: на зламі століть

Випуск 12

Книги I, II, III

Харків
2015

УДК 7
ББК 71(4Укр)
Д 76

Рекомендовано до друку рішенням правління «Благодійного фонду на честь сім'ї Алчевських» від 30.06.2015. Протокол № 19
Рекомендовано до друку рішенням засідання кафедри культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 20.10.2015. Протокол № 2

Редакційна колегія:

Лозовой В. О. – (голова) доктор філософських наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Трубнікова Л. М. – (заступник голови) кандидат мистецтвознавства, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Борисова В. І. – кандидат юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії правових наук України.
Бурова О. К. – доктор філософських наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Кузнецова О. Ю. – доктор педагогічних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Максимов С.І. – доктор юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Сімонок В. П. – доктор філологічних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.
Спасибо-Фатеева І. В. – доктор юридичних наук, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Рецензенти:

Очеретовська Н. Л. – доктор мистецтвознавства, кандидат філософських наук, професор Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.
Роценко-Авер'янова О. Г. – доктор мистецтвознавства, професор Харківської державної академії культури.
Відповідальний редактор-укладач: Трубнікова Л. М. – кандидат мистецтвознавства, професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Д 76 Друга світова війна в пам'яті українського народу. С. Рахманінов: та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Вип. 12: Наукові статті учасників XII Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Друга світова війна в пам'яті українського народу (До 70-річчя завершення Другої світової війни)» / Під ред. кандидата мистецтвознавства, професора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Л. М. Трубнікової. – Харків: ФОП Носань В. А., 2015. – 416 с.
ISBN 978-966-372-558-1.

В збірці надруковані наукові статті учасників XII Міжнародного науково-теоретичного симпозиуму «С. Рахманінов та культура України (С. Рахманінов: на зламі століть). Друга світова війна в пам'яті українського народу (До 70-річчя завершення Другої світової війни)», який було проведено в рамках XVII Міжнародного фестивалю «С. Рахманінов та українська культура» (2015) кафедрою культурології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Благодійним фондом на честь сім'ї Алчевських, Національною спілкою композиторів України, Національною всеукраїнською музичною спілкою, в співробітництві з Всесвітнім Рахманіновським товариством.

Призначається мистецтвознавцям, культурологам, філософам, соціологам, юристам та широкому колу читачів.

ISBN 978-966-372-558-1

УДК 7
ББК 71(4Укр)

© Автори статей, 2015

Н.Ф. Семененко

ВДАЛИЙ ФАНДРАЙЗИНГ РАХМАНІНОВСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ У ХАРКОВІ

З успіхом у Харкові відбувся Рахманіновський фестиваль, який вже сімнадцятий рік поспіль прикрашає музичний календар міста.

(Газета «День», 23 квітня 2015 рік)

Грає
Денис Яворський

У насправді неосяжному фестивальному просторі сучасної України, серед строкатого розмаїття історичних, етно-, еко-, фолк-, гастро- та інших фестів, у блоці музичних форумів, з-поміж численних пісенних, знов-таки фолк-, етно-, рок, джазових масових музичних свят лінійка імпрез академічної музики виглядає більш, аніж скромно. Їх можна перерахувати на пальцях однієї руки. Натомість всі вони є тими «КИТАМИ», на яких тримається фундамент величезного масиву класичного музичного мистецтва, створеного людським генієм упродовж кількох останніх століть. Саме ці форуми перебирають на себе функцію гаранта стабільності й поступальності розвитку високодуховної, елітарної музичної культури, збереження

Наукове видання

**С. РАХМАНІНОВ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
(С. Рахманінов: на зламі століть)**

Збірка наукових статей

До 70-річчя завершення Другої світової війни

**ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА У ПАМ'ЯТІ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ**

Випуск 12

Книги I, II, III

Редактор: Л. М. Трубнікова
Художнє оформлення: В. А. Носань
Технічний редактор: Є. Онишко
Комп'ютерна верстка: Г. Кравець, А. Колеснікова

Підписано до друку 23.11.2015 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура Minion. Папір офсетний. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 13. Наклад 300 прим. Зам. № 15-76.

ФОП Носань В. А.

Свідоцтво про державну реєстрацію
серія ВОЗ № 201635 від 15.11.2007 р.
61157, м. Харків, вул. Ак. Богомольця, 17, к. 63.